

Антипова Л.К.
д. с.-г. н., професор
Миколаївський національний аграрний університет
Шаповалов А.І.
начальник відділу
Головне управління Держпродспоживслужби в Миколаївській області

ШКІДНИКИ АГРОФІТОЦЕНОЗУ ЛЮЦЕРНИ НА НАСІННЯ

Однією з причин зниження врожаю насіння люцерни є велика чисельність шкідників. За даними Інституту захисту рослин НААНУ, із загальної кількості зареєстрованих в Україні 130-140 видів комах-фітофагів 30-50 з них розмножуються масово і є небезпечними для цієї культури, а врожай насіння знижується на 20-30, а інколи й на 50%.

У даній роботі, яку виконали у 2018-2020 рр., значну увагу приділено визначенню видового складу фітофагів люцерни. Встановлено, що істотної шкоди посівам завдають бульбочкові довгоносики. За першого укусу щільність їх на початку вегетації досягала 2,2, тоді як за другого – лише 0,9 екз./100 п.с. Жуки люцернового кореневого (бульбочкового) довгоносика зимують у верхньому шарі ґрунту під рослинними залишками. Шкоду люцерні наносять як жуки, так і личинки. Економічний поріг шкідливості (далі ЕПШ) – 5-8 особин/м². Найбільша їх кількість відмічена у період бутонізації та цвітіння люцерни і перевищувала ЕПШ, особливо за першого укусу на насіння. Личинки живляться корінням і бульбочками, які формуються на ньому.

Одним і основних найшкідливіших та найпоширеніших фітофагів у південному регіоні є люцерновий клоп (*Adelphocoris lineolatus* Goeze), який розвивається в 1-3 поколіннях. Відкладання яєць люцерновими клопами закінчується у вересні. Зимують яйця в пагонах багаторічних трав. Чисельність люцернового клопа навесні у період відростання люцерни, в середньому за три роки, за загальним кількісним обліком різних видів шкідників насінників, склала за першого укусу 28,3%, а за другого - у початковий період росту рослин його не знаходили.

Щодо фітономуса, то його чисельність, а отже і шкідливість, за першого укусу на насіння завжди була вищою у посівах першого укусу на насіння порівняно з другим, особливо в період цвітіння люцерни. Жуки фітономуса зимують на старих люцернищах, з'являються рано навесні та живляться листям люцерни, об'їдаючи краї й пошкоджуючи його в різному ступені залежно від щільності популяції та погодних умов. Різко зменшується щільність популяції всіх шкідників за другого укусу люцерни на насіння.

Враховуючи значно вищий рівень чисельності фітофагів у першому укусі, співвідношення між хижаками та їх жертвами було різним. Так, у період бутонізації відношення ентомофагів до шкідників становило у першому укусі 1:2,3, у другому – 1:2,8. Більша різниця між першим і другим укусами у співвідношенні між ентомофагами і фітофагами припадала на фазу масового цвітіння – 1:3,0 та 1:4,9 відповідно.

Регулювати чисельність шкідників до господарсько-безпечного рівня можна різними шляхами: хімічним, агротехнічним, біологічним та іншими. Водночас варто вибирати більш екологічно безпечні для навколишнього середовища. Так, підкошування стеблостою за 3-4 дні до початку бутонізації значно скорочує період вегетації люцерни насінневого призначення, а, отже, і період шкідливості комах. Разом із цим, на проміжному укусі створюються оптимальні співвідношення між ентомофагами та фітофагами, що сприяє підвищенню продуктивності насінневої люцерни. За цього укусу зменшується і кількість обробок інсектицидами, що не тільки менше шкодить довкіллю, але й підвищуються показники економічної ефективності виробництва насіння.